

10.01.2023

Pormestari

5 §**Lausunto kotikuntalain kokonaisuudistuksen alustavista sääntelyehdotuksista**

HEL 2022-014067 T 03 00 00

Päätös

Pormestari päätti antaa seuraavan lausunnon valtiovarainministeriön lausuntopyyntöön kotikuntalain kokonaisuudistuksen alustavista sääntelyehdotuksista (VN/23399/2021, VN/23399/2021-VM-21).

Yleisiä huomioita

Kotikunta toimii perustana useille keskeisille oikeuksille, velvollisuuksille sekä etuuksille ja palveluille, joita kunnat tarjoavat asukkailleen. Lisäksi tieto asukkaiden kotikunnasta toimii kuntien toiminnan kannalta keskeisten tilastotietojen lähtötietona. Kuntien kannalta on erittäin tärkeää, että väestörekisteriin kirjatut väestön kotikuntaa kuvaavat tiedot ovat ajan tasalla ja että kunnat voivat luottaa niihin ja niiden pohjalta laadittuihin tilastoihin.

Helsingin kaupunki pitää kotikuntalain uudistuksen keskeisiä tavoitteita kannatettavina. On erittäin tärkeää, että väestötietojärjestelmään kirjatut kotikuntamerkinnot ovat ajantasaisia ja paikkaansa pitäviä. On myös kannatettavaa, että lainsäädäntöä selkeytetään ja sitä uudistetaan valitsevien soveltamiskäytäntöjen mukaisiksi. Helsingin kaupunki katsoo, että sääntelyehdotukset vastaavat jo tähänkin mennessä omaksuttua tulkintakäytäntöä ja osaltaan ratkaisevat tulkinnoissa syntyneitä ongelmia. Lain tasolla säätäminen yhdenmukaistaisi soveltamiskäytäntöä ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteutumista.

Harkintavallan käyttämisen mahdollisuus arvioitaessa kotikuntaa on edelleen tarpeellinen. Helsingin kaupungin näkemyksen mukaan siitä tulisi säätää nimenomaan laissa. Tällä hetkellä se on ilmaistu kotikuntalain koskevassa hallituksen esityksessä.

Lisäksi Helsingin kaupunki pitää kannatettavana linjausta, jonka mukaan henkilön kotikunnan ja asuinpaikan määräytymistä koskevia peruslähtökohtia ei muutettaisi ja jossa jokaisella Suomessa vakinaisesti asuvalla ihmisellä olisi jatkossakin vain yksi kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka. Kotikunta vaikuttaa monien palvelujen ja etuuksien saamiseen, joten on hyvä, että nykytilaa ei muuteta tältä osin. Esimerkiksi kasvatuksen ja koulutuksen toimialan näkökulmasta on jatkossakin selkeää, että lapsella voi olla vain yksi perusopetuslain mukainen esiope-

10.01.2023

Pormestari

tus- tai koulupaikka, joka lähtökohtaisesti määrittyy väestötietojärjestelmästä ilmenevän kotikunta- ja osoitetietojen perusteella.

Tilapäisen asuinpaikan merkitseminen väestötietojärjestelmään

Mahdollisuus käyttää oikeutta ilmoittaa tilapäinen asuinpaikka aiheuttaa väärinkäsityksiä ja epäselvyyksiä, kuten sääntelyehdotuksessa on esitetty. Kotikuntamerkinän tulisi vastata tosiasiallista asumista, joten on perusteltua, että mahdollisuus ilmoittaa tilapäinen asuinpaikka väestötietojärjestelmään poistettaisiin.

Muuttoilmoitusten tekemisen edellyttäminen myös tilanteissa, joissa asuminen toisessa kunnassa kestää alle vuoden, parantaa tietojen ajantasaisuutta ja oikeellisuutta. Tilastoinnin kannalta hankalia tosin ovat tilanteet, joissa henkilö jättää muuttoilmoituksen tekemättä ja säilyttää lähtökunnan kotikuntanaan. Tällöin kuntien väestötilastoihin tulee mukaan henkilöitä, jotka eivät tosiasiallisesti asu kyseisellä alueella. Kokonaisuuden kannalta tämä ei ole kuitenkaan merkittävä ongelma, ja ehdotuksen mukanaan tuomat hyödyt ovat haittoja suuremmat.

Asuminen muussa kuin vakinaisessa asumiseen tarkoitettussa asunnossa

Helsingin kaupunki pitää ehdotettuja muutoksia tarkoituksenmukaisina. On hyvä, että lakia ehdotetaan muutettavaksi nykyistä soveltamiskäytäntöä vastaavaksi, jossa väestötietorekisteriin henkilön asuinpaikaksi voitaisiin kirjata vain rakennus, joka on järjestelmän mukaan tarkoitettu pysyvään asuinkäyttöön ja jossa on huoneisto. Olisi hyvä, että sääntelyehdotuksen mukaisesti asiasta säädettäisiin myös kotikuntalaissa, jotta estettäisiin kotikuntalain tulkinta esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain tai kaava- ja rakennusjärjestyspäätösten vastaisesti.

Nykyisen soveltamiskäytännön mukaan henkilöt, joiden asuinpaikka ei täytä pysyvään asuinkäyttöön tarkoitetuille rakennuksille muussa lainsäädännössä ja viranomais määräyksissä asetettuja vaatimuksia, merkitään asianomaisessa kunnassa vailla vakinaista asuntoa oleviksi. Tämä vaikeuttaa asukkaiden todellisten asuinolojen arviointia ja lisää mahdollisuutta virheellisen tulkintaan esimerkiksi asunnottomien määrästä kunnassa.

Se, että Digi- ja väestötietovirasto merkitsee henkilön vailla vakinaista asuntoa olevaksi hänen asuessaan esimerkiksi kesämökillä, jota ei ole tarkoitettu ympärivuotiseen käyttöön, ei ole esimerkiksi sosiaalihuollon näkökulmasta suotavaa, sillä ”vailla vakinaista asuntoa oleva” mielletään terminä koskemaan henkilöitä, joilla tosiasiallisesti ei ole asuntoa. Olisikin tärkeää, että pysyvään asuinkäyttöön kelpaamattomissa rakennuksissa asuville henkilöille löydetään parempi väestötietojärjes-

10.01.2023

Pormestari

telmän kirjaustapa, jolla nämä voitaisiin erottaa kokonaan ilman asuntoa olevista henkilöistä.

Väestötietojärjestelmässä on vanhasta käytännöstä johtuen asuinhuoneistoja, joilla ei ole rakennuslupaa. Aikoinaan maistraatit saattoivat muutosilmoitusten perusteella perustaa rekisteriin asuinhuoneistoja ja merkitä henkilön asumaan tällaiseen luvattomaan huoneistoon. Kotikuntalaissa pitäisi ratkaista, miten väestötietojärjestelmästä poistetaan digi- ja väestötietoviraston toimenpitein nämä luvattomat asunnot. Lisäksi kotikuntalaissa olisi tarpeen selvittää asumisen ja majoituksen välistä rajanvetoa.

Poikkeukset tosiasiallisesta asumisesta

Sääntelyehdotus on myös tältä osin kannatettava. Helsingin kaupungin kannalta on erittäin tärkeää, että väestötietojärjestelmän tiedot ovat ajan tasalla ja vastaavat ihmisten tosiasiallista asumista. Ehdotettu muutos selkeyttää tilannetta ja oletettavasti lisää muuttoilmoitusten tekemistä. Kotikuntaan sidottujen palvelujen järjestämisvastuun jakautuminen selkeytyisi, kun kotikunta muuttuisi jatkossa kotikuntalain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa välittömästi henkilön muutettua toiseen kuntaan. Tämä parantaisi samalla rekisteritietojen ajantasaisuutta ja käytettävissä olisi todellista tilannetta paremmin kuvaavaa tietoa väestöstä ja väestönmuutoksista.

Kotikunnan valintaoikeus pitkäaikaisissa hoitosuhteissa

Sääntelyehdotus, jolla selkeytettäisiin nykyisin säännöksiä kotikunnan valintaoikeudesta pitkäaikaisissa hoitosuhteissa, on kannatettava.

Väestökirjanpitokunnan määräytyminen .

Helsingin kaupungilla ei ole tähän kommentoitavaa

Ulkomaalaisten oikeus kotikunnan saamiseen

Sääntelyehdotus selkeyttäisi lainsäädännöllistä tilannetta, joka pysyisi kuitenkin peruslähdekohdillaan ennallaan. Sääntelyehdotuksilla ei olisi merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi kunnan neuvontapalveluihin. Myöskään perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen osalta ehdotuksilla ei olisi merkittäviä vaikutuksia, sillä nämä palvelut eivät ole suoraan riippuvaisia

henkilön kotikunnasta. Jokaisella lapsella on oikeus saada perusopetusta ja Helsingissä on linjattu, että jokainen kotikuntaa vailla oleva lapsi on myös oikeutettu saamaan varhaiskasvatusta.

Tähän asti kotikunnan saamisen edellytyksenä ollut vaatimus jatkuvas-
ta tai pysyvistä oleskeluluvasta korvattaisiin uudessa kotikuntalaissa

10.01.2023

Pormestari

yleisemmällä viittauksella ”henkilöllä olevaan jatkuvaan tai pysyvään oleskelulupaan tai vastaavaan oleskeluoikeuteen”, joka lähtökohtaisesti kattaisi jatkuvan ja pysyvän oleskelupien lisäksi myös muun tyyppisiä oleskelulupia ja oleskeluoikeuksia. Tämä on myönteinen parannus sikäli, että esim. ”muulla perustein” saatu oleskelulupa ei ole jatkuva eikä pysyvä, mutta voisi täyttää uuden kotikuntalain edellytykset kotikunnan saamiseksi.

Toinen merkittävä parannus, joka tulee vaikuttamaan mm. opiskelijoiden ja tilapäisen työn perusteella oleskeluvan saaneiden asemaan, on se, että jo yhden vuoden työsuhde tai opiskelu riittäisi osoittamaan henkilön vakinaisen asumistarkoituksen.

Alustavissa sääntelyehdotuksissa ehdotetaan, että uudessa laissa luovutaan ulkomaalaisten mahdollisuudesta saada kotikunta pelkästään heidän perheenjäsenellään olevan kotikunnan perustella. Tätä perustellaan sillä, että ”nykysäännös mahdollistaa ainakin teoriassa sen, että kotikunnan voi saada ilman oleskelulupaa Suomessa oleskeleva ulkomaalainen henkilö”. Jatkossa perheenjäsenten oikeus kotikunnan saamiseen riippuisi siitä, täyttävätkö he jonkin muun kotikunnan saamiselle laissa asetetun edellytyksen. Sinänsä lain ja yhdenvertaisuuden näkökulmista katsottuna tämä muutos on perusteltua, mutta käytännössä kyseinen muutos tulee vaikuttamaan perheenjäsenten asettumiseen Suomeen ja heidän kotoutumiseensa. Muiden Pohjoismaiden, EU- ja ETA-maiden kansalaisten sekä jatkuvan tai pysyvän oleskeluluvan saaneiden ulkomaalaisten oikeuteen kotikunnan saamiseen uusi laki ei toisi muutosta.

Se missä kaivattaisiin muutosta, on ulkomaalaisten kotikunnan rekisteröintiin kuuluva aika. Tähän ehdotettu kotikuntalaki ei tuo muutosta. Rekisteröinnin kesto on venynyt viime aikoina sietämättömän pitkäksi ja se puolestaan asettaa uusia maahanmuuttajia eriarvoiseen asemaan ainakin rekisteröinnin prosessoinnin ajaksi.

Kotikunnan menettäminen ulkomaille muuton seurauksena

Helsingin kaupunki pitää ehdotusta tarkoituksenmukaisena, sillä kotikuntamerkin poistamismahdollisuus on tärkeää väestötietojen laadun ja tietojen ajantasaisuuden kannalta. Kuntien tiedoissa ja tilastoissa ei saisi olla mukana henkilöitä, jotka eivät ole enää kuntalaisia.

Kotikunnan menettäminen sen saamisedellytysten päättyttyä

Muutos olisi tarpeellinen, sillä viranomaistoiminnassa on käytännössä esiintynyt erityisesti ulkomailta tulleiden henkilöiden kotikunnan tulkitaan liittyviä erimielisyystilanteita. Väestötietojen luotettavuuden ja ajantasaisuuden näkökulmasta olisi tärkeää, että väestötietojärjestel-

10.01.2023

Pormestari

mässä ei ole mukana henkilöitä, jotka eivät tosiasiallisesti asu Helsingissä. Onkin kannatettavaa, että Suomeen muuttaneiden ulkomaalaisten väestötietojärjestelmään tehtyjen kotikuntamerkintöjen poistamiseen liittyvää sääntelyä selkiytetään. Sääntelyehdotus on siten tältä osin hyvin perusteltu.

Vähintään yhtä tärkeää on kuitenkin myös se, että Digi- ja väestötietovirasto ryhtyy aktiivisesti soveltamaan ehdotettua poistamismenettelyä.

Edustustojen ja kansainvälisten järjestöjen työntekijöiden kotikunta

Vallitseva soveltamiskäytäntö ei tältä osin ole ollut täysin yhtenäinen, joten sen kirjaaminen lakiin olisi perusteltua.

Velvollisuus muuttoilmoituksen tekemiseen

Sääntelyehdotuksessa esitetty tarkennus muuttoilmoituksen tekemistä koskevaan sääntelyyn parantaisi väestötietojärjestelmän ajantasaisuutta. Muuttoilmoituksen sitominen tosiasialliseen asumiseen ilman aikarajaa on kannatettavaa.

Muuttoilmoituksen tekemiseen oikeutetut henkilöt

Muutos edistäisi tosiasialliseen asumiseen perustuvaa kotikunnan merkitsemistä väestötietojärjestelmään. Ehdotuksessa todetaan, että edunvalvojien ja edunvalvontavaltuutettujen oikeus muuttoilmoituksen tekemiseen riippuisi heillä olevasta valtuutuksesta. Ehdotusta tulee selvittää siltä osin, mitä tarkoitetaan valtuutuksella tässä yhteydessä.

Muuttoilmoitusten tekotapa

Muuttoilmoituksen tekemisen tulee olla mahdollisimman helppoa, jotta velvollisuus tehdä muuttoilmoitus myös käytännössä toteutuu. Henkilöiden, joilla ei ole käytössään tietokonetta, tulisi voida myös tehdä muuttoilmoitus.

Muuttoilmoitusten käsittely Digi- ja väestövirastossa

Helsingin kaupunki katsoo, että ehdotus, jossa väestötietojärjestelmään tehtyjä henkilön kotikuntaa tai asuinpaikkaa koskevia merkintöjä voitaisiin jatkossa muuttaa suoraan muuttoilmoituksen perusteella kuntien sisällä tapahtuvien muuttojen ohella myös kuntien välisissä muutoissa Suomen sisällä, mahdollistaa nykyistä nopeamman muuttoilmoitusten käsittelyn, mikä on tärkeää tietojen ajantasaisuuden ja sitä kautta tietojen hyödynnettävyyden kannalta.

10.01.2023

Pormestari

Myös muut muuttoilmoitusten käsittelyyn Digi- ja väestövirastossa ehdotetut muutokset nopeuttavat ilmoitusten käsittelyä, minkä vuoksi Helsingin kaupunki pitää ehdotuksia perusteltuina ja kannatettavina.

Kotikuntaa ja asuinpaikkaa koskevien tietojen luovuttaminen

Helsingin kaupunki pitää kotikuntaa ja asuinpaikkaa koskevien tietojen luovuttamiseen liittyvää ehdotusta hyvänä, sillä se selkeyttää ja yhtenäistää lainsäädäntöä. On tärkeää, että Digi- ja väestötietovirastolla on oikeus saada kaikki ihmisten kotikunnan ja asuinpaikan määräytymisen kannalta tarpeelliset tiedot toisilta viranomaisilta ja muilta tahoilta. Tämä tarve korostuu kotikunnan saamiseen ja sen menettämiseen liittyvien edellytysten arvioinnissa.

VTJ-lain 36 §:ää tulisi täsmentää siltä osin kuin on kysymys huoltajan oikeudesta saada tieto lapsensa asuinpaikasta silloin, kun lapsella on turvakielto. Tulisi säännellä tilanne, jossa lapsen olinpaikkatietoa pyytävä huoltaja on henkilö, jonka perheelle aiheuttaman uhan vuoksi turvakieltoa on haettu, sekä tilanne, jossa muu henkilö, kuin lapsen olinpaikkaa tiedusteleva huoltaja, on aiheuttanut turvakiellon tarpeen.

Siirtymäsäännökset

Helsingin kaupungilla ei ole tähän kommentoitavaa.

Päätöksen perustelut

Kotikuntalain kokonaisuudistushanke

Valtiovarainministeriön asettamassa säädöshankkeessa (VN/23399/2021) on valmisteltu kotikuntalain kokonaisuudistusta. Kotikuntalaissa (201/1994) säädetään Suomessa vakinaisesti asuvien ihmisten kotikunnan ja asuinpaikan määräytymisestä. Kotikuntalakiin tai henkilön kotikuntaan on viittauksia lukuisissa eri laeissa ja asetuksissa. Tämän muun lainsäädännön kautta kotikunta toimii perustana useille ihmisten keskeisille oikeuksille ja velvollisuuksille.

Kotikuntasäätelyn muuttamisella voi siten olla vaikutuksia useiden eri hallinnonalojen toimintaan ja ihmisten oikeusasemaan. Säädöshankkeessa on laadittu alustavat säätelyehdotukset uuden kotikuntalain sisällöstä vaikutusarviointeineen.

Lausuntopyyntö

Valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osasto on pyytänyt Helsingin kaupungilta lausuntoa säätelyehdotuksista viimeistään 23.12.2022 mennessä. Määräaika on Helsingin kaupungin pyynnöstä pidennetty 10.1.2023 saakka.

10.01.2023

Pormestari

Lisätiedot

Ari Jaakola, tilasto- ja tietopalvelupäällikkö, puhelin: 310 43608
ari.jaakola(a)hel.fi

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Postiosoite

PL 10
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566

10.01.2023

Pormestari

MUUTOKSENHAKUOHJEET

1 MUUTOKSENHAKUKIELTO

Pöytäkirjan 5 §.

Tähän päätökseen ei saa hakea muutosta, koska päätös koskee asian valmistelua tai täytäntöönpanoa.

Sovellettava lainkohta: Kuntalaki 136 §

10.01.2023

Pormestari

Juhana Vartiainen
pormestari

Päätös on sähköisesti allekirjoitettu.

Pöytäkirja on pidetty nähtävänä yleisessä tietoverkossa osoitteessa
www.hel.fi 11.01.2023.